

De armenzorg in Zeist (III)

In de twee voorgaande artikelen ging het vooral over de wettelijke regeling van de armenzorg.

Nu wil ik graag even terugkijken naar de wijze, waarop de kerkelijke instellingen zich met armenzorg bezig hielden.

De notulen van de kerkeraad van de Hervormde gemeente van Zeist van 21 en 26 december 1800 laten ons zien hoe de kerkelijke gemeente stond tegenover de zorg voor behoeftigen.

In die tijd leefde Nederland onder de franse bezetting en evenals in de jaren 1940-1945 werd er toen ook van alles en nog wat van hogerhand geregeld. De gemeentebesturen schreven op last van een departementaal besluit van 20 september 1800 aan alle kerkgenootschappen een brief gedateerd 15 december 1800, die in het kort hierop neerkwam.

Gevraagd werd of de kerkbesturen zich in staat en bereid achtten om hun behoeftige leden zelf te onderhouden, of dat zij bij gebrek aan genoegzame middelen of om andere redenen, hun behoeftige leden niet wensten te onderhouden. In het laatste geval moesten zij zich verplichten om deze armen "als kinderen van de Staat" over te geven, zulks met afstand van alle fondsen door giften, erfmakingen, inzamelingen, aankoop of op welke manier ook verkregen.

De classis Amersfoort, waar Zeist nog steeds onder valt, was blijkbaar al eerder van dit besluit op de hoogte.

In dezelfde kerkeraadvergadering van 21 december 1800 kwam namelijk een brief aan de orde van de classis van 5 november 1800, waarin werd gevraagd van de preekstoel een proclamatie voor te lezen over deze zaak, waarbij de gemeente voor een gemeentevergadering werd opgeroepen tegen een bepaalde datum en uur. Daarbij moest worden afgekondigd, dat degenen, die niet zouden verschijnen, geacht werden zich met het oordeel van de kerkeraad te verenigen om de armen en armengoederen te behouden.

Op 26 december, 2e kerstdag 1800, besloot de gemeentevergadering hiertoe. In de notulen staat dat aan het gemeentebestuur van Zeist zal worden medegedeeld: "dat de diaconie te dezer plaatse gedurende de tijd van meer dan twee eeuwen, of zo lang als de diaconie te dezer plaats haar aanwezig heeft gehad, in staat is geweest om voor de instandhouding harer arme ledematen te zorgen, zonder daarmede het publiek bestuur lastig te vallen en vooralsnog bereid is daarin te continueren".

De stijl van de brief spreekt duidelijke taal. Het is alsof bedoeld wordt: "Hoe durft u zoiets aan ons te vragen. Wij hebben onze verantwoordelijkheid voor deze mensen en daar staan wij voor".

Over de wijze, waarop armenzorg door de kerken werd verleend en de daarbij gehanteerde normen vinden wij het een en ander in de "Gids van Nederlandsche Weldadigheid" uit 1899, uitgegeven bij Van Holkema en Warendorf te Amsterdam en samengesteld door J.F.L. Blankenberg, dr H.J. de Dompierre de Chaufepié en jhr mr H. Smissaert.

De gegevens werden gevraagd aan: de hervormde gemeenten van Zeist en Austerlitz, de gereformeerde diaconie, de christelijk gereformeerde diaconie, de diaconie der vrije gereformeerde gemeente, het armbestuur der Hershutters en het r.k. parochiaal armbestuur.

Jammer genoeg staat achter de naam van vier van de zeven besturen de mededeling: "gevraagde inlichtingen niet ontvangen".

De inlichtingen van hervormd Zeist en Austerlitz en Gereformeerd Zeist luiden als volgt:

Herv. gemeente Zeist:

"behalve de gewone vormen, voorts verpleging van weezen en oude lieden. Het bedrag der bedeeling wisselt van f 0,50 tot f 2,50 per week. Men moet minstens 3 jaar in de gemeente Zeist hebben gewoond en 3 jaar lid zijn der Ned. Herv. Gem.; men moet ongeveer 70 jaar zijn, tenzij lichaamszwakte vroeger reeds intreedt. Men wendt zich tot den kerkeraad; in spoedeisende gevallen tot den diaken. Geen wijkindeeling, als zijnde overbodig. De kerkeraad beslist. Huisbezoek zoo noodig.

(Deze kerkeraad bedeeft schier uitsluitend ouden van dagen, die in blijvende ondersteuning zijn opgenomen, welke jaarlijks van primo mei tot ultimo april loopt)".

Hervormde diaconie Austerlitz:

"Onderstand in geld is alleen bij wijze van geregelde wekelijksche uitkeering voor huishuur en winkelwaren. Voorts: verzorging (uitbesteding) van weezen; plaatsing van verwaarloosde kinders in de Martha-stichting; verder betaalt de diaconie medicijnen voor arme zieken en geeft kleine bedragen voor landpacht. Verblijf in de burgerlijke gemeente vereischt; lidmaten gaan voor; luiheid en dronkenschap zijn wel redenen om (geregelde) onderstand te weigeren, maar in den oogenblikkelijken nood wordt toch voorzien. Men wendt zich tot een der diakenen of tot den predikant; in spoedeisende gevallen tot den laatste. Geen wijkindeeling, als zijnde die overbodig. (De kerkelijke gemeente te Austerlitz ligt op deelen van 3 verschillende gemeenten). De administreerende diaken beslist in kleinere gevallen; in grootere de kerkeraad. Geregeld huisbezoek ook na ophouden der ondersteuning".

Diaconie der gereformeerde kerk Zeist:

"Voor weduwen en weezen, oude lieden, zieken en verwaarloosde kinderen wordt, zoo mogelijk, verpleging in het huisgezin of wel in gestichten gezocht. Wangedrag is geen reden tot uitsluiting. Men wendt zich tot diakenen. Diakenen beslissen, soms de kerkeraad. Geen geregeld huisbezoek".

L. Visser